

Vlaanderen
is erfgoed

BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES IN VLAANDEREN

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

onroenderfgoed.be

Deze folder geeft een overzicht van de regelgeving die van toepassing is op beschermde archeologische sites in Vlaanderen. Je krijgt een antwoord op volgende vragen:

- Wat is archeologisch erfgoed?
- Wat is een beschermde archeologische site?
- Wat zijn de gevolgen van een bescherming?
- Wat is het verschil tussen een archeologische site en zone?
- Heb je recht op financiële ondersteuning?
- Wat met toevalsvondsten?
- Waar vind je meer informatie?

De zorg voor het archeologisch erfgoed wordt in Vlaanderen geregeld door het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het bijhorende Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Ons beleidsveld staat niet stil, onze regelgeving evolueert. Het agentschap Onroerend Erfgoed kan niet garanderen dat de informatie uit deze folder actueel is op het moment dat je ze leest. Kijk voor de meest actuele informatie altijd op onze website www.onroerenderfgoed.be.

WAT IS ARCHEOLOGISCH ERFGOED?

Al duizenden jaren leven er mensen in onze streken. Ze legden wegen aan, bouwden huizen, boerderijen en kastelen. Ze bewerkten akkers en begroeven hun dierbaren. Hierbij lieten ze vele sporen na: verkleuringen in de ondergrond die getuigen van houten gebouwen, kuilen of grachten, fundamenten in steen, prehistorische vuurstenen gebruiksvoorwerpen, maar ook grafheuvels uit de Romeinse tijd die nog bovengronds zichtbaar zijn. Die sporen vertellen ons hoe onze voorouders leefden.

Volgens het Onroerenderfgoeddecreet is een archeologische site een terrein of onroerend goed dat sporen of vondsten bevat die archeologische erfgoedwaarde hebben. Die sporen kunnen in de ondergrond zitten, aan het oppervlak liggen of zich onder water bevinden. Ook de vondsten (van gebruiksvoorwerpen over sierraden tot bouwmaterialen) horen bij de archeologische site, omdat ze er nu eenmaal deel van uitmaken.

WAT IS EEN BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITE?

Vlaanderen beschermt belangrijke archeologische sites om ze te bewaren voor toekomstige generaties. Deze sites zijn onvervangbare bronnen, van onschatbare waarde voor onze kennis over het menselijk verleden. We moeten ze dan ook zo voorzichtig mogelijk behandelen.

Dit gebeurt in de eerste plaats door bewaring ter plaatse op lange termijn na te streven (in situ dus). Enkel wanneer dit onmogelijk is, bijvoorbeeld daar waar ontwikkeling en bouwprojecten gepland staan, gaan we over tot een optimaal behoud van de erfgoedwaarden ex situ. Dat betekent dat er een onderzoek plaatsvindt in de vorm van een opgraving. Opgraven betekent echter ook fysieke vernieling. De vondsten blijven over, maar de sporen, de verkleuringen en de structuren verdwijnen voorgoed.

Bij die bescherming wordt soms een overgangszone ingesteld: dat is een afsluitend afgebakend gebied dat de erfgoedwaarde van de archeologische site ondersteunt en helpt voorkomen dat ze bedreigd zou worden.

De beschermingsprocedure

Een beschermingsprocedure bestaat uit twee stappen: een voorlopige en een definitieve bescherming.

Vorbereiding

Aan een voorlopige bescherming gaat een onderzoeks- en adviesfase vooraf. Voor alle archeologische sites die voor bescherming in aanmerking komen, voert het agentschap Onroerend Erfgoed namelijk een waarderend en evaluerend onderzoek uit. Zo gaan we na hoe goed de site bewaard is, wat de archeologische waarde ervan is en hoe er in de toekomst best mee omgegaan wordt.

Tijdens dit onderzoek wordt de bodem vaak ook zelf onderzocht, bijvoorbeeld via boringen, proefsleuven en proefputten. Het terreinonderzoek gebeurt steeds in samenspraak met de zakelijkrechthouder (dat is de eigenaar, erfpachter, vruchtgebruiker, opstalhouder of leasinggever) en de gebruiker(s).

Het agentschap informeert de zakelijkrechthouder(s) over de opstart van de beschermingsprocedure en vraagt om schriftelijk eventuele opmerkingen op de bescherming te formuleren. Je hebt hier 60 dagen de tijd voor.

Vooraleer de minister een archeologische site kan beschermen, moet hij of zij advies vragen aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE), de betrokken gemeentebesturen en een aantal Vlaamse overheidsadministraties en de zakelijkrechthouder(s). Bij een acute dreiging tot vernieling of beschadiging kan de minister deze adviesverplichting overslaan en meteen overgaan tot een voorlopige bescherming.

Voorlopige bescherming

Na de onderzoeks- en adviesfase volgt de voorlopige bescherming in de vorm van een ministerieel besluit. Dat besluit bevat onder meer een wetenschappelijke beschrijving, de erfgoedwaarden, de beheersdoelstellingen en voorschriften voor instandhouding en onderhoud.

Bekendmaking en inspraak

De zakelijkrechthouder ontvangt een aangetekende brief met een kopie van het beschermingsbesluit. Hij of zij heeft dan zelf dertig dagen de tijd om alle eventuele gebruikers te informeren over de voorlopige bescherming. Is het goed intussen verkocht aan iemand anders, dan laat de zakelijkrechthouder dat weten aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Het besluit tot voorlopige bescherming van een archeologische site wordt aangekondigd in het Belgisch Staatsblad. Het agentschap brengt ook het gemeentebestuur op de hoogte van een voorlopige bescherming. Het gemeentebestuur heeft vanaf dan dertig dagen de tijd om een openbaar onderzoek op te starten. Dat openbaar onderzoek wordt bekend gemaakt op de websites van de gemeente en het agentschap en via een affiche aan het onroerend goed dat beschermd wordt. Het beschermingsdossier ligt ondertussen ter inzage bij de gemeente en het agentschap Onroerend Erfgoed. Op die manier heeft iedereen dertig dagen de kans om opmerkingen op of bezwaren tegen de voorlopige bescherming kenbaar te maken bij de gemeente. Het gemeentebestuur bezorgt deze reacties aan het agentschap, dat alle opmerkingen behandelt. Zakelijkrechthouders kunnen ook vragen om gehoord te worden.

Definitieve bescherming

De minister beslist op basis van alle stukken uit de voorlopige bescherming over een definitieve bescherming. Hij of zij kan daarvoor advies vragen aan de VCOE. De definitieve bescherming gebeurt opnieuw in de vorm van een ministerieel besluit. De zakelijkrechthouders en de gemeente ontvangen uiteraard een kopie. Ook nu bezorgt de zakelijkrechthouder het ministerieel besluit aan de eventuele gebruikers. Bovendien verschijnen alle definitieve beschermingen in het Belgisch Staatsblad.

Behandelingstermijn

De doorlooptijd tussen een voorlopige bescherming en een definitieve bescherming duurt maximaal 270 dagen. Die termijn kan één keer verlengd worden met maximaal 90 dagen. Als er binnen die periode geen besluit tot definitieve bescherming is genomen, vervalt de voorlopige bescherming automatisch.

WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN EEN BESCHERMING?

Vanaf de ontvangst van de brief met de melding van de voorlopige bescherming of vanaf publicatie in het Belgisch Staatsblad, zijn de juridische gevolgen van een bescherming van toepassing.

Het is uiteraard niet toegestaan beschermde archeologische sites te ontsieren, beschadigen, vernielen of op een andere manier de erfgoedwaarde aan te tasten. Dat betekent niet dat er niets meer mag gebeuren op of veranderen aan het terrein. Ook de uitvoering van de planbestemming blijft na de bescherming mogelijk. Concreet zal een bouwgrond bijvoorbeeld steeds een bouwgrond blijven. Voor sommige werken is er een schriftelijke toelating nodig. Die werken worden in het beschermingsbesluit opgenomen.

De doelstellingen van elke bescherming en de specifieke voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud vind je terug in het beschermingsbesluit.

Meer concreet gelden volgende rechtsgevolgen:

- Niemand mag een beschermde archeologische site ontsieren of beschadigen. Dat heet het passief behoudsbeginsel: men moet zelf geen maatregelen nemen, maar wel nadelige handelingen vermijden.
- Voor zakelijkrechthouders en gebruikers geldt ook een actieve plicht: zij moeten wel de nodige instandhoudings-, herstellings-, beveiligings-, beheers- en onderhoudswerken uitvoeren om het behoud en onderhoud van de beschermde site te verzekeren.

- Wil je als zakelijkrechthouder of gebruiker bepaalde handelingen ondernemen op een beschermde archeologische site, dan heb je een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente nodig, ook als er geen omgevingsvergunning nodig is. In het beschermingsbesluit of hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoedbesluit vind je terug over welke handelingen het gaat. Voorbeelden zijn het bouwen van een constructie, het plaatsen van ondergrondse leidingen, het aanplanten of vellen van bomen, het plaggen of diepploegen.

Als voor die handelingen ook een omgevingsvergunning nodig is, dan wordt de toelating van het agentschap geïntegreerd in die omgevingsvergunning. Je hoeft dan zelf geen toelating te vragen aan het agentschap: de vergunningverlenende overheid, veelal de gemeente, vraagt een advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

- Ligt je perceel geheel of gedeeltelijk in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site en wil je een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen met ingreep in de bodem of een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aanvragen, dan moet je een archeologienota toevoegen aan je aanvraag. Een archeologienota is een document dat beschrijft welke archeologische erfgoedwaarden aanwezig zijn op het betrokken terrein, welke impact de geplande werken daarop hebben en welke maatregelen noodzakelijk zijn voor een goede omgang met dat erfgoed.

De archeologienota wordt door een erkende archeoloog opgemaakt, op basis van een archeologisch vooronderzoek. Als initiatiefnemer van de werken stel je - vóór de aanvraag van de omgevingsvergunning, bij de opstart van het project - de erkende archeoloog aan en draag je de kosten van het vooronderzoek. Meer informatie over vergunningen, archeologienota's en archeologische (voor)onderzoeken vind je via <https://www.onroerenderfgoed.be/archeologie-bij-vergunningsaanvragen-bouwheren>.

- Verkoop je (voor eigen rekening of als tussenpersoon) een (deel van een) beschermde archeologische site, dan vermeld je in alle publiciteit dat deze beschermd is en welke juridische gevolgen daaraan verbonden zijn. Die vermelding geldt evenzeer voor immobiliënwebsites. Ook in alle onderhandse en authentieke akten moet deze informatie opgenomen worden. Niet alleen notarissen en vastgoedmakelaars zijn daartoe verplicht, maar iedereen die het initiatief neemt tot een eigendomsoverdracht.

De overdracht kan een verkoop zijn, maar ook een verhuurovereenkomst voor meer dan negen jaar, de inbreng in een vennootschap, de overdracht van een erfpacht of opstalrecht of een andere vorm van eigendomsoverdracht. Maak je zelf een overeenkomst op, dan vind je meer informatie over deze informatieplicht en enkele voorbeeldformuleringen via <https://www.onroerenderfgoed.be/mijn-eigendom-beschermd>.

- Binnen een beschermde archeologische site is het niet toegestaan om met een metaaldetector op zoek te gaan naar archeologische artefacten of sporen. Als een erkend metaaldetectorist je toch om toestemming vraagt, moet je die als zakelijkrechthouder of gebruiker weigeren.
- Zodra het goed definitief beschermd is, mag het officiële herkenningsteken voor beschermd onroerend erfgoed opgehangen worden. Dat herkenningsteken kan je als zakelijkrechthouder of gebruiker gratis opvragen bij het agentschap via bestellingen@onroerenderfgoed.be.

HEB JE RECHT OP FINANCIËLE ONDERSTEUNING?

Na de definitieve bescherming, kan je een een premie of andere financiële ondersteuning ontvangen voor werkzaamheden en beheersmaatregelen die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van de erfgoedkenmerken van de beschermde archeologische site. Wil je een premie voor werken in een beschermde archeologische site, dan is daar een goedgekeurd beheersplan voor nodig. Meer informatie over de verschillende vormen van financiële ondersteuning vind je via <https://www.onroenderfgoed.be/ik-wil-financiele-ondersteuning-krijgen>.

Een beheersplan

Een beheersplan is een document dat de toekomstvisie uittekent voor de archeologische site. In een beheersplan wordt bijvoorbeeld opgenomen welke werkzaamheden waar en wanneer nodig zijn voor het behoud of de versterking van de erfgoedwaarden, en dit over een termijn van 24 jaar. Het grote voordeel is dat je geen afzonderlijke toelating meer hoeft te vragen voor alle werken die in het goedgekeurde plan worden vrijgesteld van toelating. Alle informatie over het opmaken van een beheersplan vind je via <https://www.onrorenderfgoed.be/een-beheersplan-opstellen>.

WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE EN ZONE?

Geïnteriseerd, vastgesteld of beschermd erfgoed. Een beschermde archeologische site of een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris. Raak jij ook in de war door deze termen? We leggen het verschil even uit.

De inventaris van archeologische zones

De wetenschappelijke inventaris van archeologische zones geeft een overzicht van de gebieden waar met hoge waarschijnlijkheid archeologische resten of sporen in de grond zitten. Bij de selectie van zones spelen twee elementen een belangrijke rol: er moet een goede aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en er moet een gegronde aanwijzing zijn dat dit erfgoed nog voldoende goed bewaard is. Opname van een terrein in deze inventaris is zuiver van wetenschappelijke aard en heeft geen gevolgen voor eigenaars en gebruikers.

De vastgestelde inventaris van archeologische zones

De Vlaamse overheid kan de inventaris van archeologische zones of delen ervan vaststellen. Hiermee bevestigt de minister bevoegd voor onroerend erfgoed dat alle archeologische zones op de vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij vastgesteld erfgoed moet je als overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde juridische gevolgen. In vastgestelde archeologische zones zijn de oppervlaktes waarvoor een archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is lager dan buiten zulke zones.

Meer informatie hierover vind je via <https://www.onroerenderfgoed.be/werken-aan-erfgoed-uit-een-wetenschappelijke-vastgestelde-inventaris>.

Oude beschermingen als archeologische zone

In de vroegere wetgeving (het Archeologiedecreet van 30 juni 1993) werden terreinen met archeologische erfgoedwaarde nog niet beschermd als archeologische site, maar wel als archeologische zone. Verwar deze niet met de zones uit de inventaris van archeologische zones (wetenschappelijk of vastgesteld).

Voor de oude beschermde archeologische zones gelden dezelfde regels en gevolgen als voor de nieuwe beschermde archeologische sites. Niet in alle oude beschermingsbesluiten werden toelatingsplichten opgenomen. Daarom gelden voor deze terreinen de toelatingsplichten opgesomd in hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoedbesluit.

WAT MET TOEVALSVONDSTEN?

Buiten een archeologisch onderzoek kunnen onverwacht vondsten aan het licht komen. We noemen ze toevalsvondsten. Zelfs in een beschermde archeologische site is het mogelijk dat er toevalsvondsten ontdekt worden, ook al was op voorhand geweten dat er een archeologische site aanwezig is. Uiteraard is de kans op toevallige vondsten op beschermde sites kleiner, omdat er voor verschillende handelingen of werken een voorafgaand archeologisch (voor) onderzoek nodig is.

Vind je bij het uitvoeren van werken in een beschermde archeologische site toevallig voorwerpen of sporen waarvan je vermoedt dat ze archeologisch zijn? Dan meld je dat binnen de drie dagen via het vondstmeldingsformulier (<https://www.onroerenderfgoed.be/ik-wil-een-toevalsvondst-melden>). Archeologen van het agentschap komen dan ter plaatse om de vondst te onderzoeken. Dit onderzoek is gratis.

Een actueel overzicht van de beschermde archeologische sites in Vlaanderen vind je via: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/zoeken>.

WAAR VIND JE MEER INFORMATIE?

Onroerend Erfgoed is een agentschap en wetenschappelijke instelling van de Vlaamse overheid. We zijn bevoegd voor bouwkundig, archeologisch, landschappelijk en varend erfgoed. Samen met onze partners geven we Vlaanderen nu en straks mee vorm en kleur door de zorg voor onroerend erfgoed voor iedereen vanzelfsprekend te maken.

Meer informatie over het Onroerenderfgoeddecreet en de zorg voor archeologie vind je via www.onroenderfgoed.be.

Voor algemene vragen neem je contact op met de hoofdzetel in Brussel:

Agentschap Onroerend Erfgoed

Havenlaan 88 bus 5

1000 Brussel

T. 02 553 16 50

info@onroenderfgoed.be

Vragen over inventarisatie en bescherming mail je naar: inventaris@onroenderfgoed.be of beschermen@onroenderfgoed.be

Voor specifieke vragen over premies, meldingen, toelatingen en archeologisch onderzoek neem je contact op met een van onze decentrale diensten:

Antwerpen

Anna Bijnsgebouw

Lange Kievitstraat 111-113, bus 53

2018 Antwerpen

T. 03 224 62 10

antwerpen@onroenderfgoed.be

Hasselt

Hendrik Van Veldekegebouw

Koningin Astridlaan 50, bus 1

3500 Hasselt

T. 011 74 22 20

limburg@onroenderfgoed.be

Gent

Virginie Lovelinggebouw

Koningin Maria Hendrikaplein 70, bus 91

9000 Gent

T. 09 276 24 40

oost-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Leuven

Dirk Boutsgebouw

Diestsepoort 6, bus 94

3000 Leuven

T. 016 66 59 00

vlaams-brabant@onroenderfgoed.be

Brugge

Jacob van Maerlantgebouw

Koning Albert I-laan 1.2 bus 92

8200 Brugge (Sint-Michiels)

T. 050 24 81 50

west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

© foto's: Onroerend Erfgoed